

SKÄRPTA MOTSATSER —

1947 I STORPOLITIKEN

Av docenten TORVALD T:SON HÖJER, Djursholm

VID nyåret 1946—1947 glimtade en tunn silverstrimma på den världspolitiska horisonten. Året 1946 hade varit fyllt av desillusioner och växande spänning mellan de tre stora världsmakterna. Men när det led mot årsskiftet, skymtade för ett ögonblick generalissimus Stalin själv såsom något av en jultomte, medan Molotovs hårda fysionomi trädde i bakgrunden. Fredsfördragen med de f. d. tyska drabantstaterna, som så länge uppehållits av den ryska omedgörligheten, blevo plötsligt och oväntat färdiga. I Persien, som vid årets början hade tett sig som ett allvarligt hot mot världsfreden, ägde mot dess slut en märklig och alltjämt oförklarad rysk reträtt rum. Och de åtminstone enligt världspressen fryntliga arrangemangen kring fältmarskalk Montgomerys besök hos sina kolleger i Moskva tycktes sätta en lämplig vinjett på kapitlet om denna storpolitiska julavspänning.

Det framhölls då på denna plats, att man ej borde glömma, hur det även tidigare hade hänt, att den ryska utrikesledningen visserligen gjort halt eller t. o. m. slagit till reträtt inför en klar och beslutsam hållning från motpartens sida men endast för att nästan genast känna sig för på något annat håll, där motståndet till äventyrs kunde befinnas mindre fast. Denna förutsägelse har tyvärr helt besannats. Det år, som nu gått till ända, har alltigenom fått sin prägel av tilltagande motsättningar och allt hårdare språk mellan de stora, och denna beklämmande utveckling är uppenbart en följd av Rysslands absoluta omedgörlighet och allt tydligare spekulationer i fortsatt europeisk osäkerhet och nöd såsom en förutsättning för kommunismens framgång. Denna gång slutade året helt i mörker; den stalinska julglädjen har uteblivit för en pinad mänsklighet.

Ljusningen vid julen 1946 blev på sin tid endast en kort glimt. Visserligen kunde frederna med Italien, Ungern, Rumänien, Bul-

garien och Finland mycket riktigt undertecknas i början av februari, men ceremonin följdes av ej mindre än sex och en halv månads dröjsmål med den ryska ratifikationen, med ty åtföljande förlängt krigstillstånd och fortsatt osäkerhet för dem av de besegrade, vilka ej redan — som Rumänien och Bulgarien — fått visshet om sitt öde för den närmast överskådliga framtiden. Vad som låg bakom detta oändliga uppskov, kan ej med visshet sägas; närmast ligger väl att förmoda en manöver för att behålla kompensationsobjekt till andra svävande förhandlingar.

Men redan under det nya årets första dagar hade klyftan mellan västmakterna och Ryssland åter visat sig i hela sin vidd och detta i den fråga, som under krigets slutskede hade varit svårast och farligast av alla för sammanhållningen mellan de stora segrarmakterna. Marionettregeringen i Polen skred i början av 1947 äntligen till att hålla de »fria och obundna val», som överenskommits i Jalta i februari 1945 och vilkas anordnande Molotov då — enligt vad Byrnes numera meddelat — förklarade skola kräva ungefär en månad! Det visade sig, att de tekniska anordningarna för de polska januarivalen mycket litet erinrade om begreppet fria val, sådant det uppfattas i västerlandet, och att allt på förhand ordnades till en överväldigande seger för kommunisterna och de med dem förbundna partierna över Mikolajczyks bondeparti, den enda oberoende politiska organisationen i Polen. De föreställningar, som i början av januari gjordes i Moskva av Förenata staternas regering, avvisades emellertid med skärpa, och den 19 januari ägde valen rum med förutsett resultat; regeringen lade beslag på 88 % av mandaten. I vad mån detta tillkännagivna resultat hade något matematiskt sammanhang med de avgivna röstsedlarna, är okänt; erfarenheterna från de tidigare rumänska valen i samma förfarna regi tillåta möjligen vissa slutsatser. Mikolajczyks politiska öde var därmed avgjort, men på hösten samma år lyckades han trots allt rädda livet tack vare en äventyrlig flykt från det land, i vars regering han något mer än två år tidigare efter mycken tvekan och sannolikt efter starka påtryckningar från västmakternas sida hade inträtt.

De polska valen voro ett vältaligt vittnesbörd om hur man i Kreml uppfattade och uppfyllde de tidigare avtalen mellan de tre stora. Under sådana förhållanden var det knappast realistiskt att hysa några större förhoppningar om framgång för de förhandlingar, som nu äntligen hade inletts i de två svåraste av de olösta europeiska frågorna, den tyska och den österrikiska. Den 10 mars

inledde utrikesministerrådet överläggningar i Moskva om dessa spörsmål. Konferensen blev ingalunda kortvarig. Den pågick ända till den 24 april men åtskildes utan att enighet hade uppnåtts i någon av de dryftade frågorna. Man beslöt, att ett nytt försök skulle göras först i november vid ett utrikesministermöte i London. Bevin förklarade i ett pessimistiskt underhustal, att man ej kunde förutse, vilken riktning världsutvecklingen komme att taga, om Londonkonferensen ej lyckades bättre än den i Moskva.

De spörsmål, på vilka den relativt lätta uppgörelsen om Österrike strandade, voro tre: ryssarnas anspråk på att få övertaga föregivna »tyska» tillgodohavanden i Österrike, bland dem de rätt betydande oljekällorna, samt marionettregeringens i Belgrad anspråk dels på skadestånd, dels på betydande österrikiska områden. Kraven stredo mot all rätt och rimlighet, och deras förverkligande skulle från början dödsdömt det oberoende Österrike, vars upprättande England, Amerika och Ryssland högtidligen hade proklamerat som ett krigsmål i oktober 1943.

I den långt svårare tyska frågan kom man knappast längre än till förpostfäktningar. Vad som framför allt omöjliggjorde även den mest blygsamma enighet, voro ett par ryska krav. Det ena innebar rysk meddelaktighet i Ruhrs förvaltning, samtidigt som den för Tysklands livsmedelsförsörjning oundgängliga östzonen alltjämt skulle vara ett ryskt monopol. Det andra gällde ett mycket stort skadestånd ur den löpande tyska produktionen, vilket under förhandenvarande förhållanden i praktiken skulle innebära, att det ytterst bleve U. S. A. och det ruinerade England, som skulle få nöjet att bidra till finansiering av sin store motspelare i kampen om världshegemonien.

Redan ungefär samtidigt med Moskvakonferensens början hade presidenten Truman och hans utrikesminister gjort ett viktigt drag i och med förkunnandet av den s. k. Trumandoktrinen. I praktiken innebar denna t. v., att de båda mest hotade fria europeiska staterna, Grekland och Turkiet, erhöilo en omfattande ekonomisk och militär hjälp för att kunna hålla stånd mot den påträngande kommunismen och därigenom bevara de hotade anglosaxiska positionerna vid östra Medelhavet och i Främre Orienten. Turkiet höll på att digna under bördan av att år efter år nödgas hålla sin armé mobiliserad för att kunna avvisa de ryska kraven på baser vid Sunden och omfattande annexioner i östra Mindre Asien. Vad dessa kravs uppfyllande sannolikt skulle få för följder, torde de baltiska staternas historia 1939—40 och

1945—48 ge vid handen. I det vida svagare och av partistrider sönderslitna Grekland är den ryska taktiken en annan och mera omedelbart aggressiv. Direkt över de svårkontrollerade landgränserna underhålla Bulgarien, Jugoslavien och Albanien ett omfattande guerillakrig i norra Grekland, då och då övergående i formliga invasionsförsök under den mystiske »general» Markos' ledning — tydligen en pendang till »marskalk» Tito — i syfte att med hjälp av den ekonomiska förstörelse och den allmänna oro bland lantbefolkningen, som måste bli följd, till sist kunna bringa den i Moskva varmt hatade grekiska regimen på fall och fullborda Balkanhalvöns absorption i det slaviska storväldet. FN:s undersökningskommission konstaterade denna främmande inblandning i Greklands förhållanden, men den ryska vetorätten har gjort ett effektivt stöd från folkförbundets sida åt den lagliga regeringen omöjligt. Den engelsk-amerikanska hjälpen, nu senast i form av amerikanska stabsofficerare, har emellertid hittills lyckats rädda Greklands frihet. Situationen är dock alltjämt särdeles allvarlig, ej minst till följd av oeffterrättligheten i grekisk partipolitik — ett mycket gammalt ont. Skulle vasallstaterna — för att ej tala om Moskva självt — övergå till att öppet och officiellt stödja rebellerna, blir Grekland utan tvivel det allvarligaste av alla hot mot världens fred.

Medan de tyska och österrikiska frågorna lagts på is för mer än ett halvt år och Trumandoktrinen stärkt turkars och grekers motståndskraft, skred Ryssland under sommaren till att slutgiltigt befästa sitt herravälde i Sydösteuropa och krossa oppositionen med hjälp av stamping-out-metoden, innan frederna ratificerats och militärockupationen ännu behövt ens formellt upphöra eller försvagas. Metoden var densamma, som redan kommit till synes i Polen. Det gällde att med tjänliga medel krossa eller spränga bondepartierna, de enda självständiga partibildningarna av betydelse och dubbelt farliga, emedan de å ena sidan förfogade över väljarnas överväldigande flertal i dessa jordbruksländer och leddes av personligen ansedda politiker, å den andra ej så lätt som vanliga borgerliga partier kunde utmål原因as som hårdar för nattsvart reaktion och den ruskigaste kapitalism. Vapnet blev därför företrädesvis beskyllningar för högförräderi, d. v. s. förbindelser med Rysslands engelska och amerikanska bundsförvanter och hjälpare från det nyss avslutade världskriget.

Turen kom först till Ungern, där ockupationsmakten en gång tillåtit fria val och där följaktligen kommunisterna utgjorde en

liten ehuru handlingskraftig och skickligt ledd minoritet, medan småbrukarpartiet hade majoritet. Redan tidigare hade Moskva med hjälp av i lyckliga ögonblick upptäckta sammansvärjningar framtvungit åtskilliga uteslutningar av farliga personer ur majoritetspartiet. Nu kom den stora kuppen i slutet av maj, då regeringschefen Nagy under besynnerliga omständigheter avlägsnades både från makten och ur landet. Formellt behöll en småbrukare konseljepresidiet, men i realiteten var partiets självständighet knäckt och den reella makten låg numera helt hos kommunisterna. Efter erforderliga förberedelser ägde så nya val rum i slutet av augusti. Den borgerliga och agrara oppositionen var emellertid alltför förvånansvärt stark, och endast tack vare mycket omfattande valfusk — röstning av samma personer på flera ställen — synas kommunisterna ha lyckats skaffa regeringsblocket mycket knappt den andel av rösterna, som tillät det att i kraft av en sinnrik författningsbestämmelse bli starkt överrepresenterat i parlamentet och därmed situationens herre. I fortsättningen har utvecklingen gått sin gilla gång. De farligaste oppositionspartierna ha upplösts och deras ledare häktats eller flytt ur landet. En rad åtgärder i kommunistisk anda ha vidtagits, tydligen under åtskillig tvekan och ruelle hos den socialdemokratiska koalitionspartern. Ungern, under århundraden Västerlandets gränsvärn i sydöst, tillhör åtminstone tills vidare nu självt den stora Östern. Det envisa motståndet utgör dock ett nytt övertygande bevis om folkets sega livskraft och den västerländska kulturens livskraft.

Vida lättare att bemästra var situationen i Rumänien och Bulgarien, där den västerländska traditionen var svag och närheten till Ryssland stor. I bägge fallen valdes förräderiprocessens väg för att oskadliggöra de stora bondepartierna. Den mest ansedde av de ännu verksamma bulgariska politikerna, bondeledaren Petkov, dömdes till döden och hängdes trots kraftiga föreställningar från västmakterna. Hans parti upplöstes, och den på skräckvälde grundade diktaturen stod fastare än någonsin. I Sverige observerades just vid tiden för mordet på Petkov en i regeringsorganets spalter införd hyllningsartikel till terrorregimens ledande man, fluten ur förstakammarledamotens och granskarens av den svenska säkerhetspolisen herr Georg Brantings följsamma penna.

I Rumänien följdes i stort sett samma schema som i Bulgarien. Bondeledaren, den mer än 70-årige Nikola Maniu, bekant redan från de siebenbürgska rumänernas frihetskamp före 1914 och Balkans väl mest ansedda politiska namn under senare tid, ställdes

inför en förräderidomstol, och hans stora parti upplöstes. Enda skillnaden var, att Maniu på grund av sin höga ålder slapp undan med — livstids straffarbete. Under hösten avrundades aktionen med att den opportunistiske »liberalen» Tartarescu såsom utrikesminister ersattes med det kommunistiska partiets enligt uppgift ledande kraft, Anna Pauker, och att vid årets slut den unge konung Mikael, vars personliga ingripande tre år tidigare hade fällt marskalk Antonescus diktatur, tvangs att abdikera. Republiken proklamerades, och »folkdemokratin» var förverkligad.

Händelseutvecklingen i Polen och Sydösteuropa under våren, sommaren och hösten hade konsoliderat den ryska regimen till de nya överläggningarna med västmakterna. Läget hade emellertid parallellt därmed förskjutits även till följd av ett initiativ från amerikansk sida. I början av juni höll utrikesminister Marshall ett tal vid Harvarduniversitetet, där han uppmanade Europas länder att sluta sig samman för sin ekonomiska räddning. I sådant fall ställde han i utsikt en mycket omfattande amerikansk hjälp under de närmaste åren. I mitten av juni sammanträffade så utrikesministrarna Bevin och Bidault i Paris för att dryfta denna s. k. Marshallplan och beslöto genast att inbjuda Molotov till en konferens i ämnet mot månadens slut.

För Ryssland ställdes sålunda frågan, om det skulle föredraga att självt få del av och tillåta sina lydländer att komma i åtnjutande av de ekonomiska förmåner, som det amerikanska förslaget otvivelaktigt innebar, eller om man hellre skulle stanna utanför för att ej öka Amerikas inflytande och prestige och på något sätt nödgas binda sin handlingsfrihet. Kreml valde tydligen mycket snabbt det senare alternativet. Tremaktskonferensen sprängdes efter några få dagar på Molotovs vägran att samarbeta. När Bevin och Bidault gingo vidare och utfärdade en inbjudan till tjugofyra europeiska stater att delta i en konferens om Marshallplanen, avböjde de åtta ryska vasallerna anbudet. Att denna hållning åtminstone i några fall ej alls berodde på egna önskningsar — detta hade ju också varit alldeles orimligt med tanke på deras svåra ekonomiska läge — utan på tryck, eventuellt hotelser från Kreml, framgick för envar av Finlands och Ungerns påtagliga tvekan och knappast dolda lust att delta och än tydligare av Tjeckoslovariets öde. Pragregeringen skyndade nämligen att tacka ja men tvangs, sedan premiär- och utrikesministrarna kallats till Moskva, att byta ståndpunkt. Klyvningen i ett öst- och ett västblock var sålunda ett fullbordat faktum åtminstone på

detta område. De övriga sexton inbjudna staterna läto sig representeras på en konferens i Paris i mitten av juli. De där tillsatta utskottens arbete ledde till en europeisk hjälpplan, varpå Truman och Marshall vid årets slut framlade utformade förslag för kongressen, kompletterade med provisoriska stödåtgärder åt de sämst situerade länderna, främst Frankrike och Italien, för mellanperioden fram till den egentliga planens ikraftträdande. Sistnämnda förslag ha redan i huvudsak antagits av kongressen, medan däremot själva Marshallplanens behandling därstädes ter sig till att bli rätt långdragen och ej alldeles riskfri.

Under halvåret efter Marshalls Harvardtal har situationen i Europa försvårats och hjälpen komplicerats av ett par omständigheter. Den ena är den fortsatta prisstegringen i Amerika, som gjort de ursprungligen nämnda beloppen otillräckliga. Den andra är motåtgärderna från ryskt håll.

Man nöjde sig nämligen i Moskva inte med att för egen och underlydandes del taga avstånd från Marshallplanen utan skred till en direkt motaktion. Delvis tog denna form i åtgärder för att utbygga det ekonomiska samarbetet — eller måhända snarare den ryska exploateringen — inom östblocket självt. Men delvis gick man till direkt offensiva åtgärder i Västeuropa. I Warszawa hölls i början av hösten överläggningar mellan kommunistpartierna i de olika öststaterna samt i Frankrike och Italien. Därvid framlade en av Rysslands allra främsta ledare, Sjdanov, en mycket intressant rapport, utmynnande i ett slags krigsförklaring mot Amerika och mot de socialdemokratiska partierna i Europa. Den åtminstone formellt avskaffade Komintern återupprättades i form av en kommunistisk »informationscentral» (Kominform). Det är vidare uppenbart, att de franska och italienska kommunisterna erhöilo nya och speciella uppgifter. Bägge voro sedan en kort tid utträngda ur regeringsställningen och därför i stånd att kasta den demokratisk-parlamentariska mask, som de — i likhet med t. ex. sina nordiska partivänner — hade burit sedan krigets slutskede. Det gällde nu att i såväl Italien som Frankrike stimulera massornas missnöje med de svåra rådande förhållandena och få till stånd omfattande strejker och oroligheter, vilka skulle bringa samhället i gungning, totalt eller partiellt lamslå näringslivet, vålla svåra ekonomiska förluster och därigenom ytterligare stegra missnöjet och oron samt genom den växande ekonomiska misären göra Marshallplanen otillräcklig och ineffektiv.

Denna rent sabotörsartade verksamhet från kommunistiskt håll

kom under hösten mycket riktigt till synes i både Frankrike och Italien, för övrigt vid flera tillfällen förbunden med sabotagedåd i rent bokstavlig mening mot järnvägslinjer o. d., varvid åtskilliga liv gingo förlorade. Särskilt den franska strejkrörelsen tedde sig ett slag utomordentligt hotande, men det lyckades dock den nya ministären Schuman — om vilken mera här nedan — att med en fast hållning åtminstone för en tid betvinga orosandarna och hjälpligt återställa ordningen. Densamma blev utgången i Italien. Otivivelaktigt ha dessa händelser försvagat kommunisternas position inom den aktuella politiken och isolerat dem från övriga partier. Härom bära t. ex. den franska landsorganisationens klyvning och kommunisternas avhysande från förtroendeposterna i kammarpresidier o. d. (trots att de äro det numeriskt största partiet) ett värtaligt vittnesbörd. Men å andra sidan ha strejker och oroligheter medfört en rätt betydande produktionsminskning och därmed en skärpning av de redan förut hart när övermäktiga ekonomiska svårigheterna och ett väsentligt hinder i Marshallplanens väg. Att det här alldeles uppenbart gällt att främmande makt till behag tillfoga det egna landet största möjliga skada, är ett värtaligt vittnesbörd om hur lik sig kommunismen trots all parlamentarisk och demokratisk förklädnad förblivit, en iakttagelse, som förvisso ej gäller endast Frankrike och Italien utan även andra länder, t. ex. dem, där man insläpper kommunistiska representanter även i försvarsutredningarna.

Det länge beramade utrikesministermötet för diskussion av de tyska och österrikiska frederna sammanträdde i november i London. Det blev rätt kortvarigt och slöt med ett fullständigt fiasko, då allt samförstånd med Molotov visade sig uteslutet. Utvecklingen ter sig vid årets slut alltjämt oviss. Det är påtagligt, att ingendera parten gärna skrider till åtgärder, som utåt skulle kunna lägga ansvaret för Tysklands definitiva klyvning på dess axlar, allra helst som bägge ivrigt vädja till sympatierna i Tyskland, där känslan för rikets enhet alltjämt är stark. Å andra sidan har den ryska politiken i Östzonen, vilken alltmera liknar den i Polen, Ungern etc., redan för länge sedan gjort klyvningen till ett åtminstone temporärt faktum. Vid årets slut synas västmakterna ha börjat vidtaga trevande förberedelser till att upprätta en västtysk stat, i vilken då även den franska zonen förr eller senare skulle uppgå. Självfallet skulle denna statsbildning åtminstone t. v. komma att representera begreppet Tyskland i Europa. Ett detaljproblem, som blivit aktuellt, är Berlins ställning. Skola

ryssarna utnyttja sina obestridliga praktiska möjligheter att avskära stadens västzoner från annan tillförsel än genom luften? Skola västmakterna i sådant fall kunna infria sina mycket bestämda utfästelser att inte överge staden? Och hur skulle en sådan öppen konfliktsituation inverka på världsfreden?

Vid en blick på de tre besegrade stormakterna synes omdaningen och återuppbyggnaden i *Japan* förflyta i lugn. Vad borgen detta kan innebära för framtiden, torde vara särdeles ovisst, men det förefaller sannolikt, att de besvikelser, som efter kriget mött U. S. A. i Kina, skola göra det alltmera angeläget för Amerika att åstadkomma ett gott förhållande till *Japan* för att med trygghet kunna utnyttja öriket som framskjuten bas i Fjärran Östern.

Italiens inre förhållanden under året ha utmärkts av stor labilitet, beroende på det bekymmersamma ekonomiska läget och de ovissa parlamentariska förhållandena. Det katolska folkpartiet under de Gasperi har under hela året suttit vid makten, tidvis ensamt, sedan den stora regeringskoalitionen sprängts och kommunister (Togliatti) och vänstersocialister (Nenni) till synes slutgiltigt avlägsnats från makten. Mot årets slut har regeringens bas emellertid vidgats genom inträde dels av vissa borgerliga vänstergrupper, dels av det kluvna socialistpartiets högerflygel under Saragat. Läget är emellertid alltjämt av allt att döma mycket ovisst, då de ekonomiska förhållandena äro särdeles dåliga och kommunistparitet är väl organiserat och lett, fullständigt hänsynslöst och troget understött av Nennis ej obetydliga grupp av marxistiska bourboner.

I *Tyskland* har läget till synes ej nämnvärt ändrats sedan 1946. Försörjningsförhållandena äro fruktansvärda, näringslivet ligger alltjämt till stor del nere, även om kolproduktionen i Ruhr stegrats, och den politiska apatin tycks alltjämt vara vida spridd bland de stora massorna. Ej heller synas de ledare, som framträtt, vara särskilt färgstarka, med undantag för den socialdemokratiske dr. Schumacher. Den blygsamma ställning, som de tyska instanserna alltjämt intaga i förhållande till ockupationsmyndigheterna, kan ej vara gynnsam för vare sig deras popularitet eller deras förmåga att väcka intresse för sina förehavanden. Det återstår att se, om det eventuella upprättandet av en väststat kan åstadkomma någon ändring härutinnan. En gynnsam omständighet på längre sikt ligger otvivelaktigt i att västmakterna i det rådande läget äro i hög grad hänvisade till att söka tyskarnas aktiva medverkan. Inom östzonen ha ryssarna vid årets slut in-

gripit mot det enda relativt självständiga partiet, det kristliga, och ersatt dess ledning med medgörligare folk — i allt väsentligt samma skådespel som tidigare i Ungern.

Förhållandena i *Frankrike* påminna trots dess egenskap av segrarmakt rätt mycket om dem i Italien. Det är samma misär inom näringslivet, samma upplösning i samhället, samma starka och på rent sabotage inställda kommunistparti, samma svårigheter att få de politiska institutionerna att fungera. Den vid årets början och författningens ikraftträdande bildade koalitionsregeringen under ledning av socialdemokraten Ramadier undergick den 4 maj den betydelsefulla ändringen, att kommunisterna utträdde. Klyftan mellan dem och övriga partier har sedan dess hastigt vidgats. Kommunalvalen på hösten bragte en fullständigt sensationell seger för general de Gaulles nya parti, vunnen främst på det katolska folkpartiets bekostnad. Efter denna händelse uppvisar Frankrike tre stora kampfronter: gaullisterna — den numera starkaste åtminstone f. n. — kommunisterna samt en mellangrupp, utgjord av de starkt sammanskrumpna katolska, radikala och socialdemokratiska partierna. Det är denna sistnämnda konstellation, »den tredje kraften», som f. n. utövar makten under stora svårigheter, numera under Ramadiers efterträdare, katoliken Schuman, ett personskifte, som uppenbarligen inneburit en rättning höger. Regeringens parlamentariska underlag består egentligen av de båda stora flygelpartiernas hätska inbördes fiendskap. Det återstår att se, om det skall visa sig möjligt för Schuman och hans män att utföra sådana prestationer, främst på statsfinansernas och folkförsörjningens område, att centern kan stabilisera sitt maktinnehav på en fastare grund. I annat fall torde Frankrike gå svåra äventyr till mötes. Kommunisterna synas snarast önska att se de Gaulle vid makten i hopp att hans av dem väntade misslyckande skulle betyda, att det historiska samhället spelat ut sin sista trumf och att därefter ingen makt skulle återstå för att hejda den röda flodvågen. — Inom den franska utrikespolitiken förefaller den tendensen tydlig, att man lämnar den vågmästarställning, som man tidigare efter kriget strävat att intaga, och alltmera närmar sig de båda anglosaxiska makterna. Därvid spela väl både det ekonomiska nödläget och fruktan för de röda en betydelsefull roll.

Även *England* har under året haft att kämpa med stora svårigheter. Särskilt kritiskt var läget dels i februari, då svåra väderleksförhållanden och det bristande förutseende, som tycks vara en

ofrånkomlig egenskap hos socialdemokratiska regimer, framkallade en svår kolkras med akut brist på elektrisk kraft och svårt avbräck för produktionen. En ny allvarlig kris inträdde på sommaren, då valutaläget blev desperat. Denna gång var vädret verkligen utan skuld. Drastiska restriktioner av olika slag måste tillgripas, enligt de flestas mening alldeles för sent och enligt mångas alltjämt otillräckliga.

Regimens auktoritet har därjämte lidit av vissa ministrars blamager, främst den åtminstone för tillfället avpolletterade finansministern Daltons budgetindiskretioner och den numera degraderade bränsleministern Shinwells klumpiga och taktlösa offentliga yttranden. De öden, som övergått dessa båda ministrar, visa emellertid, att den engelska parlamentarismen alltjämt har åtminstone den goda egenskapen i behåll, att ej ens en solid parlamentsmajoritet kan skydda en uppenbart olämplig eller inkompetent minister från följderna av sina fadäser. Alla de här antydda händelserna ha ej kunnat undgå att ha en stimulerande verkan på det stora oppositionspartiet. Kommunalvalen tidigt på hösten resulterade också i ett veritabelt jordskred till de konservativas förmån på arbetarpartiets bekostnad och utan att liberallerna kunde hämta annat än nya besvikelser. Rikspolitiska följder har detta val i och för sig inte, men det har gjort arbetarpartiets mandat från väljarkåren att genomföra ytterligare »reformer» särdeles tvivelaktigt. Det nya året får visa, om ministären Attlee kan fortsätta att regera utan att vädja till väljarna i en tydligen för Labour party föga gynnsam situation.

Högervinden har på olika sätt varit påtaglig vid en rad andra val: i Norge, där högern vann en betydande framgång, i Danmark, där den numera stabilt konservativa Venstre gått fram på det mera opportunistiska konservativa folkpartiets bekostnad liksom socialdemokraterna på kommunisternas, i Schweiz och, som tidigare omtalats, i Frankrike. Kommunisternas återgång i Väst-europa är särskilt påtaglig. Ett annat genomgående drag är, att socialdemokratin i land efter land ställes inför valet mellan rätts-samhället och den öppet proklamerade eller underförstådda samverkan med kommunisterna.

Inom det engelska imperiet har den i föregående årsöversikt skildrade sönderfallsprocessen gått vidare. Under lord Mountbattens ledning förlöpte i augusti avvecklingen av det engelska väldet i Indien och uppdelningen på två dominier, Indien och det muhammedanska Pakistan, överraskande lugnt. Men i fortsätt-

ningen ha de förut hysta farhågorna delvis besannats genom fruktansvärda blodbad på muhammedaner, respektive hinduer på ömse sidor av gränsen i det delade Pendjab liksom genom de mycket allvarliga förvecklingarna mellan de båda nya staterna i samband med oron i Kasjmir med dess hinduiska härskare men övervägande muhammedanska befolkning. Det nya året skall visa, om Indien och Pakistan lyckas bevara freden sinsemellan och om de skola kvarstå inom det brittiska samväldet eller begagna den dem medgivna rätten att utträda, ifall de så önska. Utträde är däremot redan beslutat för Birmas del. Där har världen sålunda fått en ny stat med oviss livskraft och föga stabila förhållanden, blixtbelysta i juli, då en stor del av kabinettet under pågående konselj nedmejades med kulsprutor av missnöjda landsmän. De vidsträckta, tidigare i hägnet av *pax Britannica* levande länderna kring Indiska oceanen arta sig överhuvud taget till ett nytt stormcentrum i en redan mer än tillräckligt orolig värld.

I *Förenta staterna* upptages till stort men såväl för U.S.A. självt som för världen i övrigt en allt större del av den politiska horisonten av uppmarschen till det stundande presidentvalet. Det förefaller uppenbart, att presidenten Truman under 1947 återvunnit åtskilligt av den prestige han förlorat under 1946, och att en republikansk seger 1948 ej längre är lika klar, som det då kunde tyckas. Vem som blir republikanernas kandidat, står ännu i vida fältet — en politiker som guvernören Dewey och senatorerna Taft och Vandenberg eller, om mera publikdragande namn anses oundgängliga, en segerrik fältherre som Eisenhower eller Mac Arthur. Förhållandet mellan president och kongress har denna gång som så ofta förr under senare hälften av en presidentperiod tett sig rätt kärvt. Vad stämningsläget ute bland folket i gemen angår, är det tydligt, att det nu åter blåser en mycket stark antikomunistisk vind, erinrande om mellankrigstiden. På sina håll har denna stämning tagit sig uttryck, som mera vittna om den kränkta rättskänslans styrka än om egentlig politisk kultur.

Rysslands inrikespolitik är som alltid i stort sett dold för yttervärlden. Tydligt är emellertid, att samma tendens varit rådande 1947 som 1946, d. v. s. en klar återgång till en allt ortodoxare och ofördragsammare kommunism och ett intensivt främlingshat. Dessa tendenser framträda då och då i rätt avslöjande scener såsom förbudet mot giftermål med utlänningar eller generalöverste Sjdanovs bekanta herdabrev till de ryska filosoferna. Mera ovissst är, i vad mån de ofta återkommande ryktena om Stalins dåliga

hälsotillstånd och tilltagande bräcklighet äga något fog. Successionsfrågans ordnande är åtminstone för utlandet okänt, om det alls skett. Det väsentliga är i varje fall tills vidare bilden av en jättestat, hermetiskt avsluten från yttervärlden och där massorna leva i de vildaste vanföreställningar om vad som sker utanför Sovjetunionens gränspålar, och hetsas till allt större fruktan, misstro och avoghet mot denna okända och misskända yttervärld. Frågan är, om världen egentligen någonsin sett en makt av denna styrka leva på ett sådant sätt fysiskt och andligt isolerad och vad denna avskildhet i längden kan innebära för freden.

Märkligt är att iakttaga, hur Sovjet lyckats förspilla den aktning och sympati, som den röda arméns bragder under kriget mångenstädes vunnit. Kvar stå som sympatisörer egentligen blott de, som helt satt förnuftet under trons lydnad, samt sådana, som räkna med ett rött herravälde i Europa och inrätta sig därefter; ingendera typen saknas hos oss. Att prestigeförlusten annars blivit så snabb och så fullständig, beror väl främst på den ryska efterkrigspolitiken själv. Men en viktig roll har spelats av de talrika avslöjandena om de inre ryska förhållandena och den röda utrikespolitikens metoder och målsättning. Särskilt må erinras om den officiella rapporten om spioneriet i Kanada, om Dallins sakkunniga och innehållsrika böcker, om Kravtjenkos skakande — och oerhört spridda — memoarer samt, ur helt annan synvinkel, om Byrnes' lugna och sakliga skildring av underhandlingarna mellan de tre stora 1945—1946. Det politiska väderskiftet är påtagligt i alla länder med fri åsiktsbildning och utgör en betydelsefull realitet, inrikes- såväl som utrikespolitiskt.

Den bild, som världen företer vid ingången av 1948, företer alltmånga slående likheter med den för tio eller elva år sedan, dock med den skillnaden, att den hotande maktfaktorn denna gång äger vida större maktresurser än då, har vida flera åtminstone formellt bundna anhängare utanför sina gränser och står i kampställning mot ett Europa, vars maktresurser blivit fruktansvärt försvagade av tio års krig, sårfeber och vanstyre. Samtidigt erbjuder den moderna krigstekniken långt fruktansvärdare kampmedel än 1938 års. Det är den situationen, som flertalet av våra riksdagspartier funnit lämplig för en betydande försvagning av riksförsvaret i fråga om såväl levande kraft som materiel.